

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за грудень 2021 року

ЗМІСТ

I. Правові позиції об'єднаної палати	4
1. Про правомірність рішення сільської ради, яке встановлює ставки земельного податку за земельні ділянки, що перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форм власності)	4
II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	7
1. Оподаткування	7
1.1. Про порядок проведення інвентаризації	7
1.2. Про застосування висновку судово-економічної експертизи щодо реальності господарських операцій, виконання яких контролюючий орган ставить під сумнів	8
2. Митна справа	11
2.1. Про застосування положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони для ввезення на митну територію України товарів, що імпортуються частинами	11
2.2. Про митне оформлення ортопедичного взуття, яке використовується для профілактики та лікування нейропатичної стопи в пацієнтів, хворих на цукровий діабет	12
2.3. Про визначення митної вартості імпортованого транспортного засобу з дефектами технічного стану	14
III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	16
1. Правові позиції колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	16
1.1. Про базову величину для визначення розміру пенсії у зв'язку з втратою годувальника – судді, що перебував у відставці, отримував щомісячне довічне грошове утримання та мав право на пенсію за віком на підставі Закону України від 16.12.1993 № 3723-XII «Про державну службу»	16
1.2. Про порядок визначення розміру відсотка, який підлягає застосуванню при перерахунку пенсії, призначеної працівнику прокуратури відповідно до Закону України від 05.11.1991 № 1789-XII «Про прокуратуру», та застосування при перерахунку такої пенсії обмеження максимальним розміром	19

2. Правові позиції колегій суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	21
2.1. Про визначення дати виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю військовослужбовця та розміру для її нарахування	21
2.2. Про обов'язковість укладення трудових договорів між закладами охорони здоров'я та медичними працівниками	24
2.3. Про визначення належності установи або закладу до установ охорони здоров'я для призначення пенсії за вислугу років особі, що працювала на посаді лікаря-бактеріолога	26
2.4. Про відсутність залежності здобуття обов'язкової загальної середньої освіти в конкретному навчальному закладі	29
2.5. Про повноваження Міністерства юстиції України щодо розгляду скарг на дії державних реєстраторів	31
IV. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	33
1. Про підстави припинення повноважень депутата місцевої ради	33
2. Про застосування граничної ціни за проживання у студентських гуртожитках	35
3. Про підсудність судам адміністративної юрисдикції позовних вимог, пов'язаних із виключенням з єдиної інформаційної системи МВС України відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності	37
4. Про визначення в тендерній документації такого кваліфікаційного критерію, як наявність працівників відповідної кваліфікації	40
5. Про перевірку належності до громадянства України в межах процедури оформлення та видачі паспорта громадянина України	42
6. Про реалізацію повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, визначених у статті 10 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»	46

I. Правові позиції об'єднаної палати

1. Про правомірність рішення сільської ради, яке встановлює ставки земельного податку за земельні ділянки, що перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форм власності)

Рішення органів місцевого самоврядування про встановлення місцевих податків та зборів є нормативно-правовими актами з питань оподаткування місцевими податками та зборами, які ухвалюються на підставі, за правилами та на виконання відповідних приписів Податкового кодексу України й оприлюднюються в установленому цим Кодексом порядку. Указані рішення не належать до регуляторних актів у розумінні Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», у зв'язку із чим цей Закон не поширює свою дію на такі рішення загалом і, зокрема, у 2017, 2018 роках

10 грудня 2021 року Верховний Суд у складі суддів об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Укрнафта» на рішення Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 14 березня 2019 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 3 липня 2019 року у справі № 0940/2301/18 за позовом Публічного акціонерного товариства «Укрнафта» до Пнівської сільської ради Надвірнянського району Івано-Франківської області про визнання протиправним і скасування рішення про встановлення ставок земельного податку за земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форми власності).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

26 червня 2018 року Пнівська сільська рада прийняла рішення «Про встановлення ставок земельного податку за земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форми власності) на 2019 рік на території, що перебуває у підпорядкуванні Пнівської сільської ради». Це рішення було офіційно оприлюднене сільською радою на її офіційному вебсайті 29 червня 2018 року, тобто до 15 липня року, що передуює бюджетному періоду, у якому планується застосування встановлюваних місцевих податків та зборів або змін, у 2019 році, й набрало чинності з 1 січня 2019 року. Позивач не вказував, що доступ до тексту і змісту оскаржуваного ним рішення органу місцевого самоврядування було ускладнено або ж він, з яких-небудь причин, взагалі не мав можливості ознайомитись з цим документом і не був обізнаний про його наявність.

Суть спору, зокрема, полягала в установленні того, чи рішення органів місцевого самоврядування про встановлення місцевих податків та зборів є регуляторним актом у розумінні Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Івано-Франківський окружний адміністративний суд рішенням від 14 березня 2019 року, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного

суду від 3 липня 2019 року, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій, зокрема, виходили з того, що Пнівська сільська рада не порушила приписів Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» в частині дотримання обов'язкової регуляторної процедури під час розробки та прийняття акта, з огляду на те, що пунктом 3 Розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 7 грудня 2017 року № 2245-VIII встановлено, що у 2018 році положення Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» не застосовуються до рішень про встановлення місцевих податків і зборів, прийнятих органами місцевого самоврядування.

У касаційній скарзі заявник наголосив на тому, що суди не врахували приписів частини дванадцятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Отже, оскільки оскаржуване рішення є регуляторним актом, на переконання скажника, недотримання відповідачем обов'язкової регуляторної процедури під час його розробки, прийняття й оприлюднення в офіційних друкованих засобах масової інформації, безперечно, свідчить про протиправність спірного рішення.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, змінивши оскаржувані судові рішення, виключивши з їх мотивувальної частини висновки про те, що рішення Пнівської сільської ради Надвірнянського району Івано-Франківської області від 26 червня 2018 року № 3-24/2018 «Про встановлення ставок земельного податку за земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форми власності), на 2019 рік на території Пнівської сільської ради» є регуляторним актом відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». В решті оскаржувані судові рішення були залишені без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Оскаржуване рішення сільської ради за своєю сутністю, юридичною природою і предметом регулювання є нормативно-правовим актом органу місцевого самоврядування з питань оподаткування місцевими податками та зборами. Такий акт, як це впливає з його змісту, виконує насамперед функцію наповнення місцевого бюджету й не змінює порядок адміністрування місцевих податків та зборів, компетенцію контролюючих органів тощо, не формулює власні регулятивні механізми. Жодної правової регламентації стосовно віднесення таких актів до регуляторних не містять ні Податковий кодекс України, ні Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Тому наведене рішення не має регуляторного впливу, оскільки лише на підставі, за правилами та на виконання відповідних приписів статті 12 Податкового кодексу України визначає елементи податку, зокрема, об'єкт оподаткування, платника податків і зборів, розмір ставки, податковий період та інші обов'язкові елементи, визначенні статтею 7 цього Кодексу з дотриманням критеріїв, встановлених розділом XII цього Кодексу для відповідного місцевого

податку чи збору (підпункт 12.3.2 пункту 12.3 статті 12 Податкового кодексу України).

Податкові відносини не належать ані до господарських відносин, ані до адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, про які йдеться в Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Податкові правовідносини як окремий і самостійний вид відносин унормовані Податковим кодексом України, положення якого можуть бути змінені виключно шляхом внесення змін до нього відповідними законами України. Усі нормативно-правові акти, які входять до складу податкового законодавства України, повинні прийматися на підставі, за правилами та на виконання цього Кодексу. Податковий кодекс не містить жодних бланкетних або відсильних норм права, які б установлювали обов'язок застосовувати в податкових правовідносинах спеціальні правові процедури, визначені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Цей Кодекс не відносить зазначений Закон до актів податкового законодавства України, наведених у статті 3 Кодексу як вичерпний і остаточний перелік, який не підлягає розширеному тлумаченню.

Попри виконання відповідною радою свого обов'язку щодо прийняття рішення про встановлення місцевих податків і зборів, правовідносини стосовно їх справляння та порядку адміністрування регламентуються відповідними положеннями Податкового кодексу України, які можуть бути змінені лише шляхом внесення законодавцем змін до «тіла» цього Кодексу й застосовуються безпосередньо та без здійснення аналізу їх регуляторного впливу. Сплата місцевих податків і зборів як безумовних платежів до місцевих бюджетів є конституційним обов'язком кожного, зокрема суб'єктів господарювання. Обговорення цього питання на всеукраїнському рівні не допускається. Отже, публічне обговорення питання податків, зокрема, за процедурою, запровадженою Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», не може бути здійснене і на місцевому рівні, що суперечитиме положенням Конституції України та засадам законодавства України у сфері оподаткування.

На відносини, пов'язані з порядком і способом офіційного оприлюднення нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування, зокрема з питань оподаткування місцевими податками та зборами, можливо поширити дію частини п'ятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» і статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», якою встановлено обов'язковість опублікування нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування на офіційному вебсайті (у разі наявності такого інформаційного ресурсу).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 грудня 2021 року у справі № 0940/2301/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101897039>.

II. справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Про порядок проведення інвентаризації

Порядок інвентаризації стосується проведення внутрішньої перевірки нафтопродуктів на підприємствах після призначення відповідно до розпорядчого документа керівника підприємства інвентаризаційної комісії та встановлення термінів початку й завершення робіт з інвентаризації. Законодавчі положення, які регулюють порядок проведення інвентаризації в разі проведення фактичної перевірки контролюючими органами, відсутні

14 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Офісу великих платників податків Державної податкової служби на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 9 грудня 2019 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 23 вересня 2020 року у справі № 1.380.2019.003318 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «ОККО-Рітейл» до Офісу великих платників податків Державної податкової служби про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Проводячи податкову перевірку АЗС і магазину при ній, контролюючий орган установив реалізацію товару, який не обліковувався у встановленому законом порядку. Не погоджуючись з висновками податкового органу, платник указав, що контролюючий орган не провів на АЗС жодних вимірювань чи обрахунків фактичних залишків нафтопродуктів, а також не виявив розбіжності між даними обліку позивача та фактичними залишками товару на АЗС. Позивач наголосив на тому, що надані ним документи не були враховані під час розгляду питання про прийняття оскаржуваного податкового повідомлення-рішення.

Львівський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду року, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що для визначення обставини реалізації необлікованого товару на АЗС не було проведено жодних вимірювань чи обрахунків фактичних залишків нафтопродуктів та скраплених вуглеводневих газів і, як наслідок, не виявлено жодних відхилень в показниках об'єму наявних на АЗС нафтопродуктів і газів від даних обліку позивача.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Єдиним можливим способом перевірки наявності необлікованих нафтопродуктів є зіставлення даних обліку звітів АЗС за встановленими

законодавством формами та даних РРО з фактичними показниками об'єму залишків пального в резервуарах, тобто визначення різниці між кількістю нафтопродуктів, які надійшли на АЗС та кількістю реалізованих нафтопродуктів. Якщо різниця показників є меншою, ніж кількість наявного в резервуарах пального, то це підтверджує факт реалізації товарів, необлікованих в установленому порядку.

Зіставлення даних обліку звітів АЗС за формою № 16-НП і № 17-НП, даних РРО з фактичними показниками об'єму залишків пального в резервуарах передбачає визначення різниці між кількістю нафтопродуктів, які надійшли на АЗС і кількістю реалізованих нафтопродуктів. Це є належним і правомірним способом перевірки наявності неоприбуткованих нафтопродуктів.

Порядок інвентаризації, передбачений Інструкцією про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України, затвердженою наказом Міністерства палива та енергетики України, Міністерства економіки України, Міністерства транспорту та зв'язку України, Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 20 травня 2008 року № 281/171/578/155, стосується проведення внутрішньої інвентаризації нафтопродуктів на підприємствах після призначення розпорядчим документом керівника підприємства інвентаризаційної комісії та встановлення ним термінів початку та завершення робіт з інвентаризації. Відсутні законодавчі положення, які регулюють порядок проведення інвентаризації у разі проведення фактичної перевірки контролюючими органами.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 грудня 2021 року у справі № 1.380.2019.003318 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101899213>.

1.2. Про застосування висновку судово-економічної експертизи щодо реальності господарських операцій, виконання яких контролюючий орган ставить під сумнів

Висновок судово-економічної експертизи не є безумовною підставою для звільнення від доказування у спорі та дослідження суті (змісту) господарських операцій, виконання яких контролюючий орган ставить під сумнів. Лише суд може встановити прийнятність чи неприйнятність документа внаслідок його недійсності, надати правову оцінку обставинам, а також правильності застосування відповідної норми права

23 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» (далі – ДП «НАЕК «Енергоатом») і Центрального міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків, утвореного на правах відокремленого підрозділу Державної податкової служби України, на постанову Окружного адміністративного суду міста Києва від 11 листопада 2014 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 15 лютого

2016 року у справі № 826/3451/13-а за позовом ДП «НАЕК «Енергоатом» до Центрального міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків, утвореного на правах відокремленого підрозділу Державної податкової служби України, про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Податковий орган провів документальну виїзну планову перевірку, за результатами якої встановив: отримання ДП «НАЕК «Енергоатом» необґрунтованої податкової вигоди за наслідками відображення у податковому обліку результатів операцій з придбання товарів (робіт, послуг) у контрагентів за відсутності реальних фінансово-господарських правовідносин з відповідними суб'єктами господарювання; завищення податкового кредиту внаслідок включення до його складу сум податку на додану вартість, сплачених контрагентам за отримані інжинірингові послуги та будівельно-монтажні роботи з будівництва доступного житла й житла, що будується за державні кошти, які не оподатковуються цим податком, а також включення до складу податкового кредиту суми податку на додану вартість на підставі податкової накладної, не зареєстрованої контрагентом в Єдиному реєстрі податкових накладних; невиконання платником обов'язку з нарахування та сплати податку на додану вартість у межах операцій з безоплатної передачі працівникам підприємства квартир, які перебувають на балансі ДП «НАЕК «Енергоатом».

За результатом повторного розгляду Окружний адміністративний суд міста Києва частково задовольнив адміністративний позов, визнавши протиправним податкове повідомлення-рішення в частині збільшення грошового зобов'язання з податку на додану вартість у взаємовідносинах з окремими контрагентами, а також щодо включення до складу податкового кредиту накладної № 88 від 31 жовтня 2011 року, не зареєстрованої контрагентом в Єдиному реєстрі податкових накладних. Було підтверджено правомірність включення до податкового кредиту суми податку на додану вартість за незареєстрованою накладною, оскільки платник може включати до податкового кредиту суми цього податку відповідно до накладних протягом 365 днів із дати виписки таких документів, за умови подання скарги на постачальника, який порушив порядок заповнення та/або реєстрації відповідної накладної в Єдиному реєстрі та подачі податковому органу документів, що засвідчують сплату податку у зв'язку з придбанням товарів / послуг.

Суд першої інстанції дійшов висновку, що реальність операцій між платником податків та його контрагентами не підтверджуються належними та допустимими доказами, тому такі операції не створюють наслідків для податкового обліку, а отже, відсутні підстави для формування спірних сум податкового кредиту з податку на додану вартість за такими операціями. Водночас суд визнав безпідставність включення до складу податкового кредиту суми податку на додану вартість, нарахованої на вартість послуг, які не є об'єктом оподаткування (інжинірингових і будівельно-монтажних робіт із будівництва житла, яке будується

за державні кошти), і встановив наявність у платника обов'язку з нарахування та сплати податку на додану вартість при здійсненні операцій з безоплатної передачі працівникам підприємства квартир, які перебувають на балансі такого платника.

Київський апеляційний адміністративний суд скасував постанову суду першої інстанції та частково задовольнив позов. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку про часткове заниження платником податку на додану вартість, що підтверджується висновком судово-економічної експертизи. Суд указав на безпідставність включення до складу податкового кредиту сум податку на додану вартість, нарахованих на вартість інжинірингових і будівельно-монтажних робіт із будівництва житла, яке зводиться за державні кошти, як послуг, які не є об'єктом оподаткування.

Верховний Суд частково задовольнив касаційні скарги, скасувавши попередні судові рішення, і направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Складені за результатами господарських операцій первинні документи мають підтверджувати та розкривати суть, внутрішню сторону господарських операцій, їхню справжність, економічну вигоду (виправданість, ризик) і ділову мету. Інакше такі документи не можуть вважатися юридично значущими для цілей формування даних бухгалтерського та, відповідно, податкового обліку. Щоб так кваліфікувати природу господарських операцій, необхідно послатися на допустимі та належні докази, якими засвідчується стан (якість) таких операцій.

Юридична оцінка обставин справи має бути надана саме судом за результатами розгляду та ґрунтуватися на правильному застосуванні норм матеріального права. Висновок судово-економічної експертизи у справі не є безумовною підставою для звільнення від доказування у спорі та дослідження суті (змісту) господарських операцій, виконання яких контролюючий орган ставить під сумнів.

Судова експертиза призначається у разі дійсної потреби в спеціальних знаннях для встановлення фактичних даних, що входять до предмета доказування, тобто коли висновок експерта не можуть замінити інші засоби доказування. За загальним правилом, у межах судово-економічної експертизи здійснюється арифметична, реквізитна та нормативна перевірка наданих на дослідження документів, вивчається відповідність кількісних і сумових характеристик первинних документів записам в облікових реєстрах. Водночас лише суд може встановити прийнятність чи неприйнятність документа внаслідок його недійсності, надати правову оцінку обставинам, а також правильності застосування відповідної норми права.

Помилковим є тлумачення положень пункту 197.15 статті 197 Податкового кодексу України як таких, що беззаперечно розповсюджуються на операції з постачання будівельно-монтажних робіт із будівництва житла платником, утвореним органами державної влади, оскільки такий платник може здійснювати закупівлю (придбання будівельно-монтажних робіт) не лише за бюджетні, а й за власні кошти, отримані від фінансово-господарської діяльності.

Відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель» у редакції, чинній до 3 жовтня 2011 року, підприємства, визначені в пункті 21 частини першої статті 1 цього Закону, були зобов'язані здійснювати закупівлю товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим Законом, не лише за державні кошти, передбачені в пункті 4 частини першої статті 1 Закону, а також за кошти, отримані ними від фінансово-господарської діяльності. Після внесених Законом № 3681-VI змін такі підприємства мали здійснювати закупівлі відповідно до Закону лише тоді, коли на підставах, у порядку і в спосіб, визначені бюджетним законодавством, одержують кошти з Державного та/або місцевого бюджету як бюджетну підтримку, програми тощо, або користуються податковою пільгою, передбаченою податковим, митним законодавством України, чи звільнені від обов'язку сплачувати заборгованість перед бюджетами.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 грудня 2021 року у справі № 826/3451/13-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102220748>.

2. Митна справа

2.1. Про застосування положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони для ввезення на митну територію України товарів, що імпортуються частинами

У разі ввезення на митну територію України розібраних чи незібраних товарів, що імпортуються частинами, після ввезення першої частини потрібно надати контролюючому органу, який здійснює митне оформлення, єдине підтвердження походження товарів відповідно до вимог статті 16 розділу V Протоколу I до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони

13 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Житомирській області на рішення Житомирського окружного адміністративного суду від 20 березня 2020 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 6 серпня 2020 року у справі № 240/10799/19 за позовом Іноземного підприємства «Євроголд Індекстріз ЛТД» до Головного управління Державної податкової служби у Житомирській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган під час перевірки встановив, що платник неправомірно застосував тарифну пільгу (тарифну преференцію) для звільнення від оподаткування ввізним митом при почастинному ввезенні на митну територію України комплектного

об'єкта «Автоматичне обладнання для технології порошкового фарбування». Декларацію-інвойс, складену уповноваженим (схваленим) експортером, було подано до митного органу лише через 10 місяців після завершення митного оформлення комплектного об'єкта. Декларація-інвойс не містила опису складників комплектного об'єкта, що унеможливило їхню ідентифікацію чи підтвердження преференційного походження з Данії.

Платник не здійснив єдиного підтвердження походження товару станом на дату ввезення першої частини обладнання, але на момент поставки товару надав декларацію-інвойс – як підтвердження преференційного статусу походження складників комплектного товару з Данії. Податковий орган не надсилав запитів щодо країни походження товару, зазначеної в митних деклараціях позивачем, відповідно до статті 45 Митного кодексу України.

Житомирський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платник надав усі документи, які підтверджують преференційний статус комплектного товару з країни Європейського Союзу – Данії, зокрема декларацію-інвойс, що є основоположним документом при вирішенні питання про застосування пільгової ставки ввізного мита при ввезенні товару на митну територію України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Положення «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» застосовуються до торгівлі товарами, що походять з територій Сторін. Для цих цілей термін «походження» означає, що товар підпадає під правила походження, викладені в Протоколі I «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди про асоціацію України з ЄС. Норми Протоколу I є спеціальними щодо підтвердження країни походження товару для надання преференцій, установлених цією Угодою.

У разі ввезення на митну територію України розібраних чи незібраних товарів, що імпортуються частинами, після ввезення першої частини потрібно надати контролюючому органу, що здійснює митне оформлення, єдине підтвердження походження товарів відповідно до вимог статті 16 Розділу V Протоколу I до Угоди про асоціацію України з ЄС.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 грудня 2021 року у справі № 240/10799/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101990370>.

2.2. Про митне оформлення ортопедичного взуття, яке використовується для профілактики та лікування нейропатичної стопи в пацієнтів, хворих на цукровий діабет

Увезене ортопедичне взуття, яке використовується для профілактики та лікування нейропатичної стопи в пацієнтів, хворих на цукровий діабет, потрібно класифікувати за кодом 9021101000 згідно з УКТЗЕД

23 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Діавін» на постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 16 листопада 2017 року у справі № 813/1441/17 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Діавін» до Львівської митниці Державної фіскальної служби про визнання протиправним і скасування рішення про визначення коду товару.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Згідно з вантажними митними деклараціями країни виробника (Китай) та країни експортера (Словаччина) ввезений товар був класифікований за кодом 9021101000 ТН ЗЕД. У Звіті про спеціалізовану оцінку клінічних даних на виробі медичного ортопедичного взуття (для пацієнтів, хворих на діабет) від 10 січня 2017 року зазначено, що ввезене взуття не було виготовлене за типовими розмірами відповідно до стандарту щодо форми та параметрів, оскільки пацієнтам, хворим на цукровий діабет, необхідне взуття з більшою повнотою та невеликим підйомом. Для кожного розміру такого взуття передбачено три види повноти, яких немає у класичних розмірах. На думку митного органу, та обставина, що товар ввозився парами, а також наявність розбіжності у предметах взуття для лівої чи правої стопи, свідчать про те, що таке взуття не може вважатись ортопедичним та не може бути включеним до товарної позиції 9021. Відповідно до висновку експертного товарознавчого дослідження ввезений товар, на думку експерта, відповідав характеристикам коду товару на підставі УКТ ЗЕД 9021101000 – «пристрої ортопедичні».

Львівський окружний адміністративний суд постановою від 12 червня 2017 року задовольнив позов. Суд першої інстанції посилався на той факт, що ввезене ортопедичне взуття відповідало вимогам Технічного регламенту щодо медичних виробів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2013 року № 753, щодо класу ризику I без функції вимірювання. Тому код товару було правомірно визначено відповідно до класифікаційних групувань, зазначених в УКТ ЗЕД, що підтвердилося первинними документами.

Львівський апеляційний адміністративний суд відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції посилався на те, що до ортопедичних пристосувань належать взуттєві виробі та спеціальні устілки, виготовлені для ортопедичної корекції функціонального стану, за умови, що вони (1) виготовлені методом індивідуального пошиву або (2) на масовому виробництві, (3) представлені одним непарним предметом та (4) мають універсальні споживчі властивості. Суд установив невідповідність імпортованого товару зазначеним приміткою б до групи 90 Додатку до Закону України «Про митний тариф» умовам, у зв'язку з відсутністю даних про індивідуальне зняття мірок, індивідуальне виготовлення за рецептом

та особливостями стопи для кожного окремого споживача, а також кількість товарної партії (2620 пар), що вказує на масове виробництво імпортованого товару.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши судові рішення суду апеляційної інстанції та заливши чинним рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

На підставі пункту «а» статті 3 Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів, до якої Україна приєдналась відповідно до Указу Президента від 17 травня 2002 року № 466/2002, договірною країною зобов'язана стосовно своєї номенклатури митних тарифів та статистичної номенклатури застосовувати основні правила класифікації для Тлумачення Гармонізованої системи, а також усі примітки до розділів, груп, субпозицій і не змінювати обсяг розділів, груп, товарних позицій і субпозицій Гармонізованої системи.

Увезене ортопедичне взуття не можна класифікувати у групі 64 УКТЗЕД «Взуття, гетри та аналогічні вироби; їх частини». Згідно з приміткою до групи 64 УКТЗЕД до цієї групи не включено пункт (е) ортопедичне взуття та інші ортопедичні пристосування або їх частини (товарна позиція 9021). Указане взуття застосовується для профілактики та лікування нейропатичної стопи в пацієнтів, хворих на цукровий діабет, дозволяючи знизити тиск на ступню порівняно з традиційним взуттям. Цей товар відповідає вимогам Технічного регламенту щодо медичних виробів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2013 року № 753, щодо класу ризику I без функції вимірювання, тому підлягає класифікації за кодом 9021101000 згідно з УКТ ЗЕД.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 грудня 2021 року у справі № 813/1441/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102267211>.

2.3. Про визначення митної вартості імпортованого транспортного засобу з дефектами технічного стану

Визначаючи митну вартість, митний орган має враховувати індивідуальні особливості імпортованого транспортного засобу, які мають суттєвий вплив на його ринкову вартість, зокрема технічний стан, рік випуску, тип двигуна, наявність пошкоджень, а також умови використання, що вплинули на зношеність автомобіля й обумовили ціну

29 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Слобожанської митниці Держмитслужби на постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 25 травня 2021 року у справі № 520/11303/19 за позовом фізичної особи-платника податків до Слобожанської митниці Держмитслужби про скасування рішення щодо корегування митної вартості товарів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Уповноважена особа від платника подала до митного контролю й оформлення електронну декларацію, якою визначено митну вартість ввезеного транспортного засобу в розмірі 40 500 EUR. На підтвердження правомірності визначення декларантом суми вартості відповідного товару було подано: рахунок-фактуру (інвойс); акт про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу; свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу; договір про надання послуг митного брокера, висновок про походження товару або акт експертизи, виданий уповноваженим органом, довіреність, технічний опис, касовий ордер, що підтверджує оплату митних та інших платежів, копію митної декларації країни відправлення, паспорт громадянина України.

Митний орган прийняв рішення про корегування митної вартості ввезеного автомобіля за другорядним (резервним) методом на рівні митної вартості 77 600 EUR, оскільки декларант не надав митному органу всі необхідні документи для підтвердження заявленої митної вартості при здійсненні митного оформлення, зміст яких підтверджує заявлену митну вартість за ціною договору. Не було враховано ушкодження імпортованого автомобіля, рік випуску транспортного засобу, тип двигуна, а також умови його використання, що вплинули на зношеність автомобіля та обумовили ціну, за яку його було придбано.

Суди неодноразово розглядали цю справу.

Харківський окружний адміністративний суд рішенням від 16 січня 2020 року, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду від 14 травня 2020 року, задовольнив позов. Суд першої інстанції дійшов висновку, що контролюючий орган обґрунтовано прийняв рішення про корегування митної вартості за другорядним (резервним) методом з огляду на відсутність об'єктивного документального підтвердження заявленої вартості товару.

Другий апеляційний адміністративний суд, після повернення Верховним Судом справи на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, скасував рішення суду першої інстанції та прийняв нове, яким повністю задовольнив позов. Рішення апеляційного суду ґрунтувалося на неправомірності висновку митного органу про необхідність застосування другорядного методу, оскільки декларант надав достатньо документів, потрібних для визначення митної вартості за основним методом.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Митний орган має право здійснювати контроль правильності обчислення декларантом митної вартості, але у визначений законом спосіб. У разі наявності в митного органу обґрунтованого сумніву щодо правильності визначення митної вартості закон указує на можливість витребування додаткових документів у декларанта та надає митниці право на визначення дійсної митної вартості товарів.

Витребування додаткових документів на підтвердження задекларованої вартості можливе лише у разі наявності обґрунтованих сумнівів у достовірності

поданих відомостей. Такі сумніви можуть бути зумовлені низкою факторів: неповнотою документів для підтвердження заявленої митної вартості; невідповідними до митного огляду характеристиками цих товарів, зазначеними у поданих документах; різницею між рівнями заявленої та митної вартості ідентичних або подібних товарів, митне оформлення яких уже здійснено тощо.

Корегуючи митну вартість, контролюючий орган має враховувати індивідуальні особливості придбаного автомобіля, зокрема технічний стан, що суттєво впливає на його ринкову вартість, а також рік випуску транспортного засобу, тип двигуна, наявність пошкоджень, умови використання, що вплинули на зношеність товару й обумовили ціну, за яку його було придбано.

Акт про проведення огляду вказує лише на результати, отримані внаслідок поверхового візуального обстеження автомобіля та не містить даних ані про вартість, ані про дійсний характер наявних пошкоджень (зокрема, внутрішніх), витрат, необхідних для відновлення тощо.

Ненаведення в рішенні митного органу будь-якого розрахунку для обґрунтування визначеної вартості транспортного засобу не дає можливості встановити правильність визначеної ціни.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 грудня 2021 року у справі № 520/11303/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102362298>.

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Правові позиції колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Про базову величину для визначення розміру пенсії у зв'язку з втратою годувальника – судді, що перебував у відставці, отримував щомісячне довічне грошове утримання та мав право на пенсію за віком на підставі Закону України від 16.12.1993 № 3723-XII «Про державну службу»

Розмір щомісячного довічного грошового утримання судді не може застосовуватися як базова величина при призначенні пенсії у зв'язку з втратою годувальника – судді, що перебував у відставці й отримував щомісячне довічне грошове утримання. Водночас у разі наявності в такого годувальника на час смерті права на пенсію за віком на підставі статті 37 Закону України від 16.12.1993 № 3723-XII «Про державну службу» та на підставі Закону України від 09.07.2003 № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника визначається на вибір заявника – утриманця, який звернувся за призначенням такої пенсії: 70 % від розміру пенсії

за віком, обчисленої на підставі Закону № 3723-XII, або 50 % від розміру пенсії за віком, обчисленої на підставі Закону № 1058-IV

21 грудня 2021 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 13.01.2021 та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 15.04.2021 у справі № 440/7341/20 (провадження № К/9901/18184/21) за її ж позовом до Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області (далі – пенсійний орган, відповідач) про визнання протиправним та скасування рішення про відмову у переведенні на пенсію у зв'язку з втратою годувальника та зобов'язання здійснити призначення та виплату такої пенсії у розмірі 50% щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Пенсійний орган відмовив позивачці у переведенні її на пенсію у зв'язку з втратою годувальника - судді, що перебував у відставці й отримував щомісячне довічне грошове утримання. Спір виник щодо базової величини для обчислення такої пенсії. Позивачка вважає, що до розрахунку пенсії слід брати розмір щомісячного довічного грошового утримання судді згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів», а відповідач – розмір пенсії за віком, яку мав би отримувати суддя відповідно до вимог Закону України від 09.07.2003 № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV).

Полтавський окружний адміністративний суд рішенням від 13.01.2021, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду від 15.04.2021, у задоволенні позову відмовив. Суди виходили з того, що питання призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника врегульовано лише нормами Закону № 1058-IV. Розмір такої пенсії обчислюється виходячи з розміру пенсії за віком померлого годувальника. Пенсійне забезпечення членів сім'ї суддів, в тому числі у випадку втрати годувальника, не врегульовано Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Довічне грошове утримання судді не є видом пенсії, а призначення такої виплати передбачено нормами спеціального законодавства, яким, у контексті спірних правовідносин, є закони України «Про статус суддів» та «Про судоустрій і статус суддів». Цими актами чітко визначено коло суб'єктів, які мають право на таке утримання, а саме судді. Виплата довічного грошового утримання нерозривно пов'язана з конституційно визначеним статусом професійного судді, не є видом пенсії у розумінні законодавства, а тому її розмір не може бути базовою величиною при розрахунку розміру пенсії у зв'язку з втратою годувальника, у випадку призначення такої пенсійної виплати непрацездатним членам сім'ї судді.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 13.01.2021 та постанову Другого

апеляційного адміністративного суду від 15.04.2021 скасував. Справу направив на новий судовий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів судової палати звернула увагу, що Законом № 1058 передбачено загальний підхід для обчислення усіх видів пенсій з базової величини – пенсії за віком, в тому числі і пенсія у зв'язку з втратою годувальника (ч. 1 ст. 37 Закону № 1058-IV). Та обставина, що годувальник - суддя у відставці пенсії за віком не отримував (а отримував щомісячне грошове утримання судді у відставці), не є перешкодою для застосування пенсії за віком як базової величини для обчислення розміру пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Також у статті 37 Закону № 1058-IV не зазначено, що пенсія за віком померлого годувальника обчислюється саме за Законом № 1058-IV.

Верховний Суд виходив з того, що на час виходу годувальника – судді у відставку був чинним Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон № 2453-VI), частина перша статті 138 якого передбачала, що судді, який вийшов у відставку при досягненні пенсійного віку, виплачується пенсія на умовах, передбачених статтею 37 Закону України від 16.12.1993 № 3723-XII «Про державну службу» (далі – Закон № 3723-XII) або, за його вибором, щомісячне довічне грошове утримання. Отже, суддя, виходячи у відставку, мав право обрати пенсію за віком або щомісячне довічне грошове утримання судді. Окрім того, він мав право на пенсію за віком на загальних підставах, визначених Законом № 1058-IV.

Крім того, Закон № 2453-VI не визначав і не визначає зараз чинний Закон України “Про судоустрій і статус суддів” особливостей пенсійного забезпечення осіб, що перебували на утриманні судді, на випадок його смерті. Проте, утриманці державних службовців, що отримали право на пенсію за статтею 37 Закону № 3723-XII, мають право на пенсію по втраті годувальника, розмір якої обчислюється від суми заробітної плати померлого годувальника.

З огляду на це, судова палата дійшла висновку, що частину першу статті 37 Закону № 1058-IV слід застосовувати з урахуванням того, що розмір пенсії у зв'язку із втратою годувальника – судді у відставці, що отримував щомісячне довічне грошове утримання і на час смерті мав право на пенсію за віком на підставі статті 37 Закону № 3723-XII, визначається на вибір утриманця - заявника, що звернувся за призначенням пенсії у зв'язку із втратою годувальника у розмірі: 70% від розміру пенсії за віком, обчисленої на підставі статті 37 Закону № 3723-XII, або 50% від розміру пенсії за віком, обчисленої на підставі Закону № 1058-IV.

Таким чином, судова палата заперечила можливість застосування розміру щомісячного довічного грошового утримання судді як базової величини при призначенні пенсії у зв'язку із втратою годувальника - судді, що перебував у відставці та отримував щомісячне довічне грошове утримання.

Також Верховний Суд зауважив, що Пенсійний фонд України та його органи повинні забезпечити умови, за яких особа має бути обізнана з умовами призначення різних пенсій, на які вона має право, і може робити усвідомлений

вибір, який у цьому випадку є вирішальним. Встановлення обставин щодо належного виконання цього обов'язку має істотне значення для оцінки правомірності рішення відповідача в частині призначення пенсії у зв'язку із втратою годувальника.

Застосовуючи цей висновок в контексті обставин справи, судова палата звернула увагу, що суди першої та апеляційної інстанції не з'ясували, чи виконано вищезазначений обов'язок. Призначення відповідачем пенсії за Законом № 1058-IV без з'ясування чи мав позивач право на призначення пенсії з урахуванням Закону № 3723-XII та без усвідомленого вибору заявниці порушує її право на вибір пенсії.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2021 року у справі № 440/7341/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102170920>.

1.2. Про порядок визначення розміру відсотка, який підлягає застосуванню при перерахунку пенсії, призначеної працівнику прокуратури відповідно до Закону України від 05.11.1991 № 1789-XII «Про прокуратуру», та застосування при перерахунку такої пенсії обмеження максимальним розміром

Під час здійснення перерахунку пенсії працівника прокуратури, право на перерахунок якої виникло після набрання чинності Законом України від 14.10.2014 № 1697-VII «Про прокуратуру», відсоткове значення розміру пенсії визначається відповідно до частини другої статті 86 цього Закону на момент виникнення права на перерахунок (а не на момент призначення пенсії) і застосовується в розмірі 60 % від суми місячної (чинної) заробітної плати працівників прокуратури.

Працівники прокуратури, яким пенсія призначена до 01.10.2011 (дати набрання чинності Законом України від 08.07.2011 № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи») та в яких розмір пенсії на момент набрання чинності цим Законом перевищував максимальний розмір, мають право на отримання пенсії в розмірі, який перевищує максимальний, без можливості її перерахунку до моменту, коли такий розмір відповідатиме максимальному розміру пенсії. З моменту відповідності розміру пенсії максимальному розміру пенсії підлягають застосуванню загальні правила щодо обмеження її розміру

21 грудня 2021 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Пенсійного фонду України в Черкаській області (далі – пенсійний орган, відповідач) на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 28.01.2021 та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 05.04.2021 у справі № 580/5962/20 за позовом особи про визнання протиправним та скасування рішення про перерахунок пенсії та зобов'язання її перерахувати та виплатити у розмірі 90% від суми місячної

заробітної плати, що визначена у довідці прокуратури, без обмеження граничного розміру.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач, який отримує пенсію, призначену відповідно до статті 50-1 Закону України від 05.11.1991 № 1789-XII «Про прокуратуру» (далі – Закон № 1789-XII), звернувся із заявою до пенсійного органу щодо її перерахунку у розмірі 90% від суми місячної заробітної плати та без обмеження її максимальним розміром. Відповідач ухвалив рішення, яким для розрахунку пенсії застосував 60, а не 90% від суми місячної заробітної плати, а також обмежив її розмір десятьма прожитковими мінімумами, установленними для осіб, які втратили працездатність. Зазначений спір став підставою звернення до суду.

Черкаський окружний адміністративний суд рішенням від 28.01.2021, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 05.04.2021, позов задовольнив. Суди виходили з того, що до розміру призначеної позивачу до 01.01.2016 пенсії не можуть застосовуватись обмеження в 60% від суми місячної (чинної) заробітної плати та обмеження максимального розміру пенсії, визначені Законом України від 14.10.2014 № 1697-VII «Про прокуратуру» (далі – Закон № 1697-VII).

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 28.01.2021 та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 05.04.2021 скасував та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо питання про визначення розміру відсотку, який підлягає застосуванню при перерахунку пенсії, призначеної працівнику прокуратури відповідно до Закону України від 05.11.1991 № 1789-XII «Про прокуратуру».

Колегія суддів виходила з того, що розмір відсотків, який враховується під час перерахунку пенсії має бути співмірним із тим, який застосовується під час призначення пенсії працівникам прокуратури. Встановлення різних підходів до порядку обчислення відсоткового розміру під час перерахунку пенсії після набуття чинності Законом № 1697-VII порушує справедливий баланс між інтересами працівників прокуратури, яким пенсія призначається відповідно до цього Закону та тими, яким вона була призначена відповідно до Закону № 1789-XII, ставить у нерівне становище працівників прокуратури, які отримали право на пенсію відповідно до Закону № 1697-VII.

Судова палата дійшла висновку, що до правовідносин щодо визначення відсоткового значення розміру пенсії, право на перерахунок якої виникло після набрання чинності Законом № 1697-VII, повинні застосовуватись виключно норми цього Закону, зокрема частини другої статті 86, якими встановлено, що пенсія призначається в розмірі 60% від суми місячної (чинної) заробітної плати працівників прокуратури, а не норма, що визначає розмір місячного (чинного) заробітку у відсотках, яка діяла на момент призначення пенсії.

Такий правовий висновок узгоджується з покладеним в основу Закону № 1697-VII принципом єдності системи прокуратури України, що забезпечується, зокрема єдиним статусом прокурорів, який передбачає однакове матеріальне та соціально-побутове забезпечення, зокрема пенсійне забезпечення прокурорів.

Щодо питання про застосування при перерахунку пенсії, призначеної працівнику прокуратури до 01.10.2011, обмеження максимальним розміром.

На думку Верховного Суду, положення пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 08.07.2011 № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», який набрав чинності з 01.10.2011 (далі – Закон № 3668-VI), спрямовані на врегулювання питань, які виникли у зв'язку із застосуванням цього Закону стосовно осіб, у яких розмір пенсії на момент набрання чинності цим Законом перевищував максимальний розмір.

З моменту набрання чинності Законом № 1697-VII питання призначення та перерахунку пенсій працівникам прокуратури врегульовувалися нормами цього Закону, зокрема статтю 86, частиною п'ятнадцятою якої були встановлені обмеження пенсії максимальним розміром.

Відтак, судова палата сформулювала висновок, відповідно до якого пункт 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668-VI не скасовує обмеження максимального розміру пенсії, призначеної працівнику прокуратури до 01.10.2011, а встановлює особливе регулювання щодо застосування такого обмеження до осіб, яким пенсія призначена до набрання чинності Законом № 3668-VI, і в яких розмір пенсії на момент набрання чинності цим Законом перевищував максимальний розмір. Зокрема, шляхом надання права на отримання пенсії у розмірі, який перевищує максимальний, без можливості її перерахунку до моменту, коли такий розмір відповідатиме максимальному розміру пенсії. Водночас з моменту відповідності розміру пенсії максимальному розміру пенсії, – поширення на її розмір загальних правил щодо обмежень, установлених статтю 50-1 Закону № 1789-XII, а з 14.10.2014 – абзацом шостим частини п'ятнадцятої статті 86 Закону № 1697-VII.

Таким чином, на спірні правовідносини поширюються положення абзацу шостого частини п'ятнадцятої статті 86 Закону № 1697-VII, які встановлюють обмеження пенсії десятьма прожитковими мінімумами, установленими для осіб, які втратили працездатність.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2021 року у справі № 580/5962/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102170925>.

2. Правові позиції колегій суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

2.1. Про визначення дати виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю військовослужбовця та розміру для її нарахування

Дата смерті військовослужбовця є вирішальною обставиною для визначення дати виникнення у відповідних осіб права на отримання одноразової грошової допомоги та, відповідно, розміру для її нарахування.

Розмір одноразової грошової допомоги в разі загибелі військовослужбовця визначається за законодавством, яке діяло на дату смерті військовослужбовця

07 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства оборони України на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 07.02.2019 та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 16.05.2019 у справі № 465/1980/18 за позовом ОСОБА_1 до Міністерства оборони України, третя особа: Львівський обласний військовий комісаріат про визнання протиправним пункту 1 протоколу засідання комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних з призначенням та виплатою одноразової грошової допомоги від 15.12.2017 в частині визначення суми при нарахуванні одноразової грошової допомоги матері, дружині та дочці ОСОБА_2 та зобов'язання відповідача вирішити питання призначення та виплати одноразової грошової допомоги матері, дружині та дочці ОСОБА_2 у розмірах, передбачених Законом України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей» (далі – Закон № 2011-XII) станом на день призначення такої виплати.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 перебувала у зареєстрованому шлюбі з ОСОБА_2.

Рішенням Франківського районного суду м. Львова від 13.10.2017 ОСОБА_2, який зник безвісти під час бойових дій в зоні антитерористичної операції (далі – АТО), оголошено померлим з 05.09.2014.

На підставі вказаного рішення, Франківський районний Львові відділ державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Львівській області 28.10.2017 видав свідоцтво про смерть ОСОБА_2, з датою смерті 05.09.2014.

15.11.2017 дружина та мати ОСОБА_2 зверталися до Львівського обласного військового комісаріату із заявою про призначення одноразової грошової допомоги у зв'язку з загибеллю майора ОСОБА_2.

З витягу з протоколу засідання комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум від 15.12.2017, матері, дружині та дочці загиблого внаслідок смерті, пов'язаної із захистом Батьківщини, майора ОСОБА_2 на підставі свідоцтва про смерть від 28.10.2017 – в розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на дату смерті, в сумі 609000,00 грн. у рівних долях кожному.

Не погоджуючись із розміром одноразової грошової допомоги, позивач звернулась до суду з цим позовом.

Рішенням Львівського окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, позов задоволено повністю.

Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції, з позицією якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що з пункту а) частини 1 статті 16-2 Закону № 2011-XII та підпункту 1 пункту 4 Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2013 №975 (далі Порядок №975) впливає, що члени сім'ї загиблого ОСОБА_2, мають право на отримання одноразової грошової допомоги у розмірі 750 - кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, а не в розмірі 500 - кратного прожиткового мінімуму, як зазначено в оскарженому пункті 1 протоколу засідання комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних з призначенням та виплатою одноразової грошової допомоги від 15.12.2017.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій, та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Розмір одноразової грошової допомоги визначено статтею 16-2 Закону № 2011-XII.

Пункт а) частини 1 цієї статті у редакції, що діяла на момент звернення позивача до відповідача із відповідною заявою про виплату допомоги, передбачав, що одноразова грошова допомога призначається і виплачується у розмірі 750-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, - у разі загибелі (смерті) військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста у випадках, зазначених у підпункті 1 пункту 2 статті 16 цього Закону.

Проте станом на 05.09.2014 (дати, з якої ОСОБА_2 визнано померлим) вказаний припис законодавства передбачав призначення і виплату одноразової грошової допомоги у розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб, - у разі загибелі (смерті) військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста у випадках, зазначених у підпунктах 1-3 пункту 2 статті 16 цього Закону.

Відповідно до пункту 3 Порядку № 975 днем виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця, військовозобов'язаного та резервіста є дата смерті, що зазначена у свідоцтві про смерть.

Тобто, дата смерті військовослужбовця є визначальною обставиною для визначення дати виникнення у відповідних осіб права на отримання одноразової грошової допомоги.

В цьому випадку ОСОБА_2 визнаний померлим рішенням Франківського районного суду м. Львова від 13.10.2017, але з 05.09.2014 – дня, коли він зник безвісти під час бойових дій в зоні АТО.

Колегія суддів Верховного Суду звернула увагу, що до зазначених правовідносин слід застосовувати ті нормативні акти, які діяли при їх виникненні. Майбутні зміни до законодавства будуть стосуватись тих правовідносин, які виникатимуть після їх прийняття (якщо інше не буде прямо передбачено відповідним правовим актом або якщо це стосується пом'якшення відповідальності).

Верховний Суд зазначив, що Закон № 2011-XII та Порядок № 975 не визначають виключний порядок, яким чином має бути встановлено факт загибелі (смерті) військовослужбовця. Проте, підстави видачі свідоцтва про смерть не впливають на факт отримання грошової допомоги у зв'язку із загибеллю (смертю) військовослужбовця. В цьому випадку важливим є лише відомості у свідоцтві, а саме: дата смерті.

Саме з 05.09.2014 у позивача виникло право на отримання відповідної грошової допомоги і саме за законодавством, що діяло на той час, слід було розраховувати розмір зазначеної допомоги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 7 грудня 2022 року у справі № 465/1980/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101731801>.

2.2. Про обов'язковість укладення трудових договорів між закладами охорони здоров'я та медичними працівниками

Заклад охорони здоров'я, який має ліцензію на надання медичної допомоги, має оформлювати трудові відносини з професійно підготовленими медичними працівниками або укладати цивільно-правові угоди з фізичними особами – підприємцями, які є зареєстрованими й одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку на надання медичної допомоги.

Чинним законодавством не передбачено можливості укладати закладу охорони здоров'я цивільно-правові угоди на надання медичної допомоги з будь-якими фізичними особами

08 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Управління Держпраці у Тернопільській області на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 13 листопада 2019 року у справі № 500/652/19 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Десна" ЛТД до Управління Держпраці у Тернопільській області про визнання протиправною та скасування постанови від 27 лютого 2019 року про накладення штрафу уповноваженими особами на ТОВ "Десна" ЛТД у розмірі 3 004 560, 00 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами здійснення заходу державного контролю, інспектором праці складено акт інспекційного відвідування від 08 лютого 2019 року, у якому зафіксовані порушення позивачем законодавства про працю.

Виявлено та зафіксовано, що позивач у період з 03 жовтня 2018 року до 30 грудня 2018 року укладав цивільно-правові угоди з громадянами, які є за фахом лікарями та медичними сестрами.

Відповідно до додаткових угод, укладених до усіх цивільно-правових угод, предметом угод є виконання конкретного виду робіт – надання консультацій чи пов'язаних із цим робіт, із зазначеним обсягом – кількістю консультацій.

27 лютого 2019 року постановою Управління Держпраці у Тернопільській області накладено на ТОВ «Десна ЛТД» штраф в розмірі – 3004560 грн за порушення вимог частини першої статті 21, частини третьої статті 24 КЗпП України, Порядку повідомлення Державній фіскальній службі та її територіальним органам про прийняття працівника на роботу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 року № 413 (далі – Порядок № 413), у зв'язку з допущенням вищевказаних працівників впродовж грудня 2018 року – січня 2019 року до виконання трудових обов'язків без укладення трудових договорів (оформлених наказом) та без повідомлення до відповідного територіального органу фіскальної служби.

Не погодившись з постановою про накладення штрафу, позивач звернувся до суду з цим позовом.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував постанову суду апеляційної інстанції, та залишив в силі рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Проаналізувавши положення пункту 15 частини першої статті 7 Закону України від 2 березня 2015 року № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності», статей 3, 74 частини першої статті 33 Закону України 19 листопада 1992 року № 2801-XII «Основи законодавства України про охорону здоров'я», пункт 3 Розділу 3 Порядку надання первинної медичної допомоги, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19 березня 2018 року № 504, пункт 4 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 285 Верховний Суд дійшов наступних висновків.

Медична допомога є професійною допомогою, медичну допомогу повинні надавати особи, які відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, затвердженим Міністерством охорони здоров'я.

Як вид господарської діяльності медична практика підлягає ліцензуванню і може надаватися закладами охорони здоров'я та фізичними особами-підприємцями, які мають відповідну ліцензію.

Наведені норми чинного законодавства чітко визначають, що заклад охорони здоров'я, який має ліцензію на надання медичної допомоги, має оформлювати трудові відносини з професійно підготовленими медичними працівниками

або укласти цивільно-правові угоди з фізичними особами-підприємцями, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку на надання медичної допомоги.

При цьому чинним законодавством не передбачено можливості укласти закладу охорони здоров'я цивільно-правових угод на надання медичної допомоги з будь-якими фізичними особами.

Верховний Суд визнав вартими уваги доводи касаційної скарги про те, що застосування позивачем до трудових правовідносин цивільно-правових норм є недопустимим та може привести до негативних наслідків та заподіяти шкоду життю та здоров'ю людини.

Таким чином, Верховний Суд погодився з висновками суду першої інстанції про те, що лікарі фактично були допущені до роботи без укладення трудового договору (який в силу вимог Закону є обов'язковим), що є порушенням частини першої статті 24 КЗпП України.

Вирішуючи питання щодо укладання цивільно-правових договорів з медичними сестрами, Верховний Суд застосував правову позицію, викладену у постанові Верховного Суду від 30 березня 2021 року у справі № 380/1563/20. У вказаному судовому рішенні було зазначено, що «...недивлячись на підписання сторонами цивільно-правової угоди, між сторонами існували трудові правовідносини, оскільки ОСОБА_1 виконувала конкретну трудову функцію – сестра медична зі стоматології, робота мала не індивідуально-визначений характер, а надавалася в процесі виконання трудової функції (тобто не мала кінцевого результату, а носила системний, постійний характер), а саме виконання обов'язків медичної сестри у стоматологічному центрі.»

Застосовуючи наведений підхід до обставин цієї справи, Верховний Суд вирішив, що з медичними сестрами також мало бути оформлено трудові відносини, а не цивільно-правові.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 8 грудня 2021 року у справі № 500/652/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101774215>.

2.3. Про визначення належності установи або закладу до установ охорони здоров'я для призначення пенсії за вислугу років особі, що працювала на посаді лікаря-бактеріолога

При вирішенні питання щодо призначення пенсії за вислугу років особі, що працювала на посаді лікаря-бактеріолога, необхідно враховувати, що лише вид діяльності установи або закладу, де працювала зазначена особа, а не їх назва, визначає їх належність до установ охорони здоров'я

22 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Шепетівського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Хмельницької області на постанову Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 22 листопада

2017 року та постанову Вінницького апеляційного адміністративного суду від 31 січня 2018 року у справі № 688/2916/17 за позовом ОСОБА_1 до Шепетівського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Хмельницької області про визнання протиправним та скасування рішення відповідача, яким їй відмовлено в призначенні пенсії за вислугу років через відсутність необхідного стажу роботи та зобов'язання відповідача призначити пенсію на пільгових умовах згідно з пунктом «е» статті 55 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі – Закон № 1788-XII) з 18 вересня 2017 року.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1, починаючи з 1 серпня 1990 року, коли вона прийнята на роботу лікарем-інтерном по комунальній гігієні Шепетівської районної СЕС, і до звільнення, працювала в даній установі на різних посадах. Назва вказаної установи періодично змінювалася і з 28 липня 2016 року назву змінено з державної установи "Хмельницький обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України" на державну установу "Хмельницький обласний лабораторний центр МОЗ України". ОСОБА_1 переведено на посаду завідуючої мікробіологічною лабораторією лікаря-бактеріолога Шепетівського міжміськрайонного відділу. Незважаючи на зміну назви установи, її основні посадові обов'язки не змінилися.

За період роботи в бактеріологічній лабораторії позивач виконувала роботи, пов'язані з відбором та лабораторним дослідженням біологічного матеріалу на особливо-небезпечні інфекції.

18 вересня 2017 року позивач звернулася до відповідача із заявою щодо призначення пенсії за вислугу років згідно пункту «е» статті 55 Закону №1788-XII.

Управління ПФУ листом від 27 вересня 2017 року відмовило у призначенні пенсії за вислугу років позивачу, так як на дату звернення стаж роботи позивача, що дає право на призначення пенсії за вислугу років становить 25 років 10 місяців 28 днів, при необхідному спеціальному стажу роботи з 1 квітня 2017 року по 31 березня 2018 року не менше 26 років 6 місяців. Зараховано до спеціального стажу період роботи з 1 серпня 1990 року по 31 грудня 2012 року та з 2 січня 2013 року по 28 липня 2016 року та не зарахований період роботи з 28 липня 2016 року по 15 вересня 2017 року на посаді завідувача мікробіологічної лабораторії, лікаря-бактеріолога.

Відмову обґрунтовано тим, що державна установа «Хмельницький обласний лабораторний центр МОЗ України», де з 28 липня 2016 року працював позивач, є санітарно-профілактичною установою охорони здоров'я України і належить до сфери управління Міністерства охорони здоров'я України. Оскільки Переліком закладів охорони здоров'я, лікарських посад, посад фармацевтів, посад фахівців з фармацевтичною освітою (асистентів фармацевтів), посад професіоналів у галузі охорони здоров'я, посад фахівців у галузі охорони здоров'я та посад професіоналів з вищою немедичною освітою у закладах охорони здоров'я, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я від 28.10.2002 № 385, санітарно-профілактичні установи охорони здоров'я не передбачені, то підстави

для зарахування періоду роботи з 29 липня 2016 року по 15 вересня 2017 року до спеціального стажу для призначення пенсії позивачу за вислугу років, відсутні.

Шепетівський міськрайонний суд Хмельницької області постановою, залишеною без змін постановою Вінницького апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив.

Суди виходили із того, що лише вид діяльності установи або закладу, а не їх назва, визначає його приналежність до установ охорони здоров'я, а тому позивач має право на включення періоду роботи з 29 липня 2016 року по 15 вересня 2017 року до спеціального стажу при вирішенні питання щодо призначення пенсії за вислугу років. Крім того, ураховуючи роботу в бактеріологічній лабораторії на посаді лікаря бактеріолога та характер виконуваної роботи позивача із збудниками інфекційних захворювань, суди дійшли висновку, що стаж роботи за період з 1 лютого 1998 року по 15 вересня 2017 року має зараховуватися до спеціального стажу в подвійному розмірі, відповідно до статті 60 Закону №1788-XII.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Пунктом "е" статті 55 Закону №1788-XII визначено, що право на пенсію за вислугу років мають працівники освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення при наявності спеціального стажу роботи від 25 до 30 років за переліком, що затверджується у порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України, незалежно від віку.

Переліком закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 909 від 4 листопада 1993 року (далі - Перелік), визначені заклади і установи охорони здоров'я та посади, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років.

Відповідно до розділу 2 Переліку до закладів охорони здоров'я відносяться: лікарняні заклади, лікувально-профілактичні заклади особливого типу, лікувально-трудова профілакторія, амбулаторно-поліклінічні заклади, заклади швидкої та невідкладної медичної допомоги, заклади переливання крові, заклади охорони материнства і дитинства, санаторно-курортні заклади, санітарно-епідеміологічні заклади, діагностичні центри.

Згідно зі статтею 60 Закону №1788-XII робота в лепрозорних і протичумних закладах охорони здоров'я, у закладах (відділеннях) з лікування осіб, заражених вірусом імунодефіциту людини або хворих на СШД, в інших інфекційних закладах (відділеннях) охорони здоров'я, у патолого-анатомічних і реанімаційних відділеннях закладів охорони здоров'я, а також у психіатричних закладах охорони здоров'я зараховується до стажу роботи у подвійному розмірі.

Із роз'яснень МОЗ України №0 5.03-18-54/973 від 27 січня 2010 року слідує, що «інфекційний заклад (відділення)» це заклад (відділення), де надають медичну допомогу хворим на інфекційні хвороби (тобто інфекційна лікарня або інфекційне

відділення, протитуберкульозний заклад або відділення тощо) або працюють з матеріалом, який містить або потенційно інфікований збудниками інфекційних хвороб (тобто бактеріологічна лабораторія).

Крім того, Інструкція по санітарно-епідеміологічному режиму і охороні праці персоналу інфекційних лікарень (відділень), затверджена наказом МОЗ СРСР № 916 від 4 серпня 1983 року, що діє на території України, згідно вказівки МОЗ України № 165 від 28 травня 1996 року, призначена для головних лікарів і персоналу інфекційних лікарень і інфекційних відділень, а також для працівників санітарно-епідеміологічних та дезінфекційних станцій, та містить ідентичні вимоги і норми щодо режиму та охорони праці працівників інфекційних лікарень (відділень), бактеріологічних і вірусологічних лабораторій інфекційних лікарень та бактеріологічних лабораторій, що обслуговують інфекційні відділення лікарень.

За таких обставин, колегія суддів Верховного Суду погодилась з висновком судів попередніх інстанцій, що стаж роботи за період з 1 лютого 1998 року по 15 вересня 2017 року на посаді лікаря-бактеріолога має зараховуватися до спеціального стажу в подвійному розмірі, як це передбачено статтею 60 Закону №1788-XII.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 грудня 2022 року у справі № 688/2916/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102127102>.

2.4. Про відсутність залежності здобуття обов'язкової загальної середньої освіти в конкретному навчальному закладі

Чинним законодавством встановлено обов'язковість загальної середньої освіти, однак не встановлено обов'язковості її здобуття лише в конкретному навчальному закладі

30 листопада 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу на постанову Житомирського апеляційного адміністративного суду від 26 жовтня 2018 у справі № 290/791/16-а за позовом ОСОБА_1 в особі неповнолітніх дітей ОСОБА_2 та Войцехівського В.В., керівника Новоград-Волинської місцевої прокуратури до Романівської районної ради в Житомирській області, треті особи – ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, ОСОБА_8 про визнання протиправним та скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

19 квітня 2016 на сесії Романівської районної ради Житомирської області прийнято Рішення від 19 квітня 2016 № 89, яким вирішено реорганізувати шляхом перетворення до 01 вересня 2016 Товщанську ЗОШ I-II ступенів у Товщанську ЗОШ I ступеня, забезпечити навчання та підвіз учнів 5-9 класів у базових загальноосвітніх навчальних закладах району, провести заходи щодо працевлаштування педагогічних працівників реорганізованого навчального закладу.

Як зазначено у рішенні, метою його прийняття є створення умов для надання нових освітніх послуг, підвищення якості освіти на території району, концентрації фінансових та матеріальних ресурсів для зміцнення навчально-матеріальної бази закладів, а також забезпечення дітям якісної освіти, яка б забезпечила можливість вступити до ВНЗ, відкрити перспективи розвитку дитини для побудови успішного майбутнього для себе і своєї країни.

Позивачі, вважаючи що зазначене рішення прийнято передчасно, без належного обговорення з громадою та з порушенням порядку його прийняття, звернулись до суду.

Постановою Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області від 30 травня 2017 позовні вимоги задоволено.

Постановою Житомирського апеляційного адміністративного суду від 26 жовтня 2017 рішення суду першої інстанції скасовано та прийнято нове, яким у задоволенні позову відмовлено.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у задоволенні позову, суд апеляційної інстанції зазначив, що Романівська районна рада Житомирської області мала право приймати рішення про реорганізацію шляхом перетворення Товщанську ЗОШ І-ІІ ступенів у Товщанську ЗОШ І ступеня. При прийнятті спірного рішення відповідач діяв у спосіб та у межах наданих йому повноважень. Процедурних порушень також допущено не було.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення суду апеляційної інстанції - без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Спірним моментом при вирішенні цієї справи було з'ясування чи необхідно при прийнятті рішення про реорганізацію школи проводити консультації з громадськістю та враховувати інтереси громади відповідного населеного пункту.

Верховний Суд звернув увагу, що реорганізація та ліквідація загальноосвітніх навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється за рішенням сесії місцевої ради. На час, коли виник спір, згода територіальної громади на реорганізацію і ліквідацію шкіл у сільській місцевості не вимагалася.

В той же час, відповідно до статті 35 Закону України «Про освіту» загальна середня освіта забезпечує всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей, талантів, трудову підготовку, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі, засвоєння визначеного суспільними, мовними, національно-культурними потребами обсягу знань про природу, людину, суспільство і виробництво, екологічне виховання, фізичне вдосконалення. Держава гарантує молоді право на отримання повної загальної середньої освіти і оплачує її здобуття. Повна загальна середня освіта в Україні є обов'язковою і може отримуватись у різних типах навчальних закладів.

Проаналізувавши положення наведеної статті на предмет обмеження права учнів на здобуття загальної середньої освіти Верховний Суд погодився з позицією суду апеляційної інстанції з приводу того, що законодавство передбачає

обов'язковість загальної середньої освіти, однак не зобов'язує здобувати її лише в конкретному навчальному закладі.

У ході розгляду справи було встановлено, що реорганізація школи проводилась з метою отримання освіти дітьми в укомплектованих повноцінних класах та переведення дітей в кращі умови навчання для підвищення якості середньої освіти. Незгода окремих жителів громади з таким рішенням не може свідчити про його незаконність.

За таких обставин, Верховний Суд погодився з судом апеляційної інстанції, що реорганізація школи сприятиме забезпеченню інтересів дітей відповідно до положення ст. 3 Конвенції про права дитини, а тому залишив у силі рішення апеляційного суду, який відмовив у задоволенні позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 листопада 2021 року у справі № 290/791/16-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101502355>.

2.5. Про повноваження Міністерства юстиції України щодо розгляду скарг на дії державних реєстраторів

Повноваження щодо розгляду скарг на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав відповідно до статті 37 Закону № 1952-IV та Порядку № 1128 Міністерство юстиції України отримало з 1 січня 2016 року. Порядок реалізації таких повноважень визначено теж із 1 січня 2016 року. Тобто до 1 січня 2016 року повноваженнями розглядати скарги на дії державних реєстраторів були наділені виключно суди

02 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства юстиції України на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 24 квітня 2019 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 23.07.2019 року у справі №160/1258/19 за позовом приватного нотаріуса Дніпровського міського нотаріального округу Дніпропетровської області ОСОБА_2 до Міністерства юстиції України, треті особи ОСОБА_1, Товариство з обмеженою відповідальністю "ОРІЛЬСЬКІ НИВИ", Товариство з обмеженою відповідальністю "ОЛІМПЕКС-АГРО" про визнання протиправним та скасування наказу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_2 є приватним нотаріусом, що підтверджується свідоцтвом про право на зайняття нотаріальною діяльністю №7016 від 28 липня 2008 року.

28 вересня 2015 року позивач, як приватний нотаріус – реєстратор, за зверненням ТОВ "ОРІЛЬСЬКІ НИВИ" здійснив реєстрацію права оренди вказаного товариства на земельну ділянку.

14 листопада 2018 року до Міністерства юстиції України надійшла скарга ТОВ Агрофірма "ОЛІМПЕКС-АГРО" від 09 листопада 2018 року.

На підставі висновків Комісії, Міністерством юстиції України прийнято наказ від 18 грудня 2018 №3972/5 «Про скасування рішення про державну реєстрацію

прав та їх обтяжень», яким: скасовано рішення про державну реєстрацію прав та їх обтяжень від 28 вересня 2015, прийняте приватним нотаріусом Дніпровського міського нотаріального округу Дніпропетровської області ОСОБА_2; тимчасово заблоковано доступ цьому приватному нотаріусу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно строком на 1 (один) місяць; в іншій частині вимог відмовлено.

Не погоджуючись із наказом Міністерства юстиції України від 18 грудня 2018 року позивач звернувся до суду з цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до положень Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 26 листопада 2015 № 834-VIII, Міністерству юстиції України було надано повноваження щодо розгляду скарг на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав.

З 01 січня 2016 набув чинності Порядок розгляду скарг у сфері державної реєстрації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1128 (далі – Порядок №1128), яким визначено процедуру розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації, територіального органу Мін'юсту, що здійснюється Мін'юстом та його територіальними органами відповідно до Законів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Таким чином, Верховний Суд дійшов висновку, що повноваження щодо розгляду скарг на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав відповідно до статті 37 Закону № 1952-IV та Порядку № 1128 Міністерство юстиції України отримало з 01 січня 2016, та порядок реалізації таких повноважень визначено з 01 січня 2016.

Тобто, до 01 січня 2016 повноваженнями розглядати скарги на дії державних реєстраторів були наділені виключно суди.

За такого правового регулювання Верховний Суд констатував, що у Міністерства юстиції України були відсутні повноваження для розгляду скарги на дії державних реєстраторів, вчинені до 01 січня 2016, а отже суди попередніх інстанцій дійшли вірного висновку щодо необхідності скасування оскарженого позивачем наказу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 2 грудня 2021 року у справі №160/1258/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101608404>.

IV. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1. Про підстави припинення повноважень депутата місцевої ради

Вчинення депутатом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, слугує підставою для дострокового припинення його повноважень лише за умови, якщо на нього накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати посади або займатися діяльністю, які пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

У такому разі повноваження депутата місцевої ради припиняються достроково на підставі пункту 7 частини першої статті 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» без ухвалення рішення відповідної ради

06 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Гостомельської селищної ради Київської області на рішення Київського окружного адміністративного суду від 12 березня 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 6 серпня 2020 року у справі № 320/7259/19 за позовом ОСОБА_1 до Гостомельської селищної ради Київської області про визнання протиправним та скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 на чергових виборах 25 жовтня 2015 року був обраний депутатом Гостомельської селищної ради VII скликання по одномандатному виборчому округу №13.

Рішенням відповідача «Про дострокове припинення повноважень депутата Гостомельської селищної ради VII скликання» №1002-58-VII від 12 грудня 2019 року було достроково припинено депутатські повноваження позивача.

Фактичною підставою для його прийняття стала постанова Ірпінського міського суду Київської області від 8 жовтня 2019 року у справі за №367/4119/19, якою ОСОБА_1 визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого частиною першою статті 172-6 КУпАП, і закрито провадження у справі у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення.

Вказаною постановою суду адміністративне стягнення на позивача не накладено.

З огляду на цей факт позивач доводив відсутність підстав, визначених статтею 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», для дострокового припинення його повноважень як депутата селищної ради і стверджував, що відповідач прийняв оскаржуване рішення поза межами повноважень і всупереч закону. Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Передумовою виникнення спірних правовідносин слугувало набрання законної сили рішенням суду, яким ОСОБА_1 визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, що передбачене частиною першою статті 172-6 КУпАП.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що виключні підстави для дострокового припинення повноважень депутата місцевої ради перелічені у статті 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад».

За змістом цієї статті дострокове припинення повноважень депутата місцевої ради здійснюється двома самостійними способами: 1) без прийняття рішення відповідної ради у разі наявності випадків, визначених частиною першою статті 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад»; 2) за рішенням відповідної ради у зв'язку з настанням передумов, вказаних у частині другій статті 5 цього Закону.

Колегія суддів зазначила, що загалом аналіз частини першої статті 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» свідчить про те, що вчинення депутатом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, слугує підставою для дострокового припинення його повноважень лише за умови, якщо на нього накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, які пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

У такому разі повноваження депутата місцевої ради припиняються достроково на підставі пункту 7 частини першої статті 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» без прийняття рішення відповідної ради.

Своєю чергою, серед трьох випадків, перелічених у частині другій статті 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», за наявності яких повноваження депутата можуть припинятися достроково за рішенням відповідної ради, взагалі відсутні згадки про вчинення депутатом адміністративних правопорушень.

Отже, за змістом статті 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» такий випадок, як визнання депутата винним у вчиненні адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, без накладання на нього адміністративного стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, законодавець не розглядає підставою для дострокового припинення повноважень депутата місцевої ради.

Верховний Суд вказав, що Гостомельська селищна рада VII скликання при прийнятті оскаржуваного рішення вийшла за межі своїх повноважень, оскільки прийняла рішення на підставі, що не передбачена законодавством.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 6 грудня 2021 року у справі № 320/7259/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101650395>.

2. Про застосування граничної ціни за проживання у студентських гуртожитках

Застосування граничної ціни за проживання у студентських гуртожитках здійснюється за ознакою належності особи до певної категорії осіб, які здобувають вищу освіту, (студентів, курсантів, аспірантів, докторантів тощо) і не залежить від періоду навчального процесу

06 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Держпродспоживслужби в Харківській області на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 3 грудня 2019 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 2 березня 2020 року у справі №520/8745/19 за позовом Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» до Головного управління Держпродспоживслужби в Харківській області третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ОСОБА_1, про визнання протиправним і скасування припису.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За зверненням ОСОБА_1 й відповідно до наказу Головного управління Держпродспоживслужби в Харківській області й направлення на перевірку від 26 липня 2019 року, головні спеціалісти сектору контролю за регульованими цінами ОСОБА_2 й ОСОБА_3 провели позапланову перевірку Університету з питань дотримання порядку формування, встановлення та застосування державних регульованих цін і тарифів на проживання в студентських гуртожитках вищих навчальних закладів державної і комунальної форми власності, про що склали акт.

Під час цієї перевірки було виявлено, що з 1 травня 2016 року Університет встановив плату за проживання студентів у гуртожитку в період літніх канікул (липень, серпень), яка перевищує граничний розмір, визначений пунктом спільного наказу Міністерства освіти та науки, молоді та спорту України, Міністерства фінансів України, Міністерства охорони здоров'я України від 28 березня 2011 року №284/423/173 «Про встановлення граничного розміру плати за проживання в студентських гуртожитках вищих навчальних закладів державної та комунальної форми власності».

Надалі з метою припинення порушень законодавства про захист прав споживачів Головне управління Держпродспоживслужби в Харківській області видало припис №04 від 14 серпня 2019 року про виконання Університетом законних вимог щодо усунення порушень порядку формування, встановлення та застосування державних (регульованих) цін.

Не погоджуючись з указаним приписом, Університет звернувся до суду з метою його оскарження.

ОЦІНКА СУДУ

У цьому спорі ключове правове питання полягало у тому, чи є вартість проживання у студентському гуртожитку для студентів державною регульованою

ціною і, як наслідок, чи правомірно Університет визначив розмір плати за проживання у гуртожитку в канікулярний період 2016 року.

Колегія суддів звернула увагу на те, що після подання касаційної скарги й відкриття провадження у цій справі, Верховний Суд виклав висновок щодо застосування норм права у подібних правовідносинах. Так, 21 липня 2021 року Верховний Суд ухвалив постанову у справі №520/9541/19

у пункті 28 якої дійшов висновку, що вартість проживання у студентському гуртожитку для студентів є державною регульованою ціною, стосовно якої визначений граничний розмір – 40 відсотків розміру мінімальної ординарної (звичайної) академічної стипендії вищих навчальних закладів відповідного рівня акредитації. Правовідносини у справі №520/9541/19 і справі, яка розглядається, є подібними, а відтак наведений висновок є релевантним до цієї справи.

Зважаючи на це, колегія суддів констатувала, що на час виникнення спірних правовідносин вартість проживання для студентів у студентських гуртожитках Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», який є вищим навчальним залом IV рівня акредитації, не могла перевищувати розміру: 330 грн на місяць (825 грн × 40%). Суди встановили, що ОСОБА_1 сплатив за два місяці проживання у гуртожитку за липень-серпень 2016 року по 507,64 грн.

За змістом правової позиції Університету, яку підтримали суди попередніх інстанцій, застосування такого тарифу для третьої особи пояснюється тим, що протягом липня-серпня 2016 року проживання ОСОБА_1 у студентському гуртожитку не було пов'язане з виконанням навчального плану, тому договір на проживання у гуртожитку на вказаний період укладався з ним на інших умовах, ніж передбачено ордером на вселення та договором на проживання, чинними з вересня 2015 року до липня 2016 року.

Колегія суддів Верховного Суду звернула увагу на те, що наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України, Міністерства охорони здоров'я України від 28 березня 2011 року №284/423/173 «Про встановлення граничного розміру плати за проживання в студентських гуртожитках вищих навчальних закладів державної та комунальної форми власності» граничний розмір плати за проживання у студентських гуртожитках диференційований за категоріями осіб, які користуються вказаною платною послугою: для студентів, абітурієнтів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації – 40%; клінічних ординаторів, аспірантів, докторантів – 40%; курсантів денної форми навчання, які перебувають на державному утриманні та отримують безоплатне харчування – 20%; курсантів, які отримують безоплатне одноразове харчування – 30%; студентів індустріально-педагогічних вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які навчаються за програмами підготовки майстрів виробничого навчання – 20%.

З огляду на це колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку, що застосування граничної ціни за проживання у студентських гуртожитках здійснюється за ознакою належності особи до певної категорії осіб, які здобувають вищу освіту (студентів, курсантів, аспірантів, докторантів тощо) і не залежить від періоду навчального процесу. Наведеним спростовується висновок судів

попередніх інстанцій про те, що граничним розміром обмежується виключно плата за проживання у студентському гуртожитку під час навчального процесу (з вересня до червня включно), адже вказаний висновок судів не впливає зі змісту наказу №284/423/173 від 28 березня 2011 року «Про встановлення граничного розміру плати за проживання в студентських гуртожитках вищих навчальних закладів державної та комунальної форми власності».

Суд звернув також увагу на той істотний факт, що у період липня-серпня 2016 року ОСОБА_1 не втратив приналежності до категорії студентів Університету, для якої ціна за проживання у гуртожитку є регульованою.

Враховуючи, що нарахована студенту ОСОБА_1 плата за проживання у гуртожитку у канікулярний період перевищувала граничний розмір, встановлений пунктом 1 спільного наказу міністерств від 28 березня 2011 року №284/423/173, колегія суддів дійшла висновку про порушення Університетом вимог щодо встановлення і застосування державних регульованих цін та про правомірність спірного припису.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 6 грудня 2021 року у справі № 520/8745/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101650398>.

3. Про підсудність судам адміністративної юрисдикції позовних вимог, пов'язаних із виключенням з єдиної інформаційної системи МВС України відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності

Інформація про особу, яка міститься в персонально-довідковому обліку єдиної інформаційної системи МВС України, становить її персональні дані, обробка яких, зокрема шляхом внесення змін до персонально-довідкового обліку, здійснюється Департаментом інформатизації МВС України. Спори щодо позовних вимог, пов'язаних з оскарженням дій Департаменту інформатизації МВС України як суб'єкта владних повноважень і розпорядника персональних даних, зокрема щодо виключення з єдиної інформаційної системи МВС України відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності, віднесено до підсудності адміністративних судів

21 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Запорізького окружного адміністративного суду від 12 вересня 2019 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду 15 січня 2020 року у справі № 280/2863/19 за позовом ОСОБА_1 до Міністерства внутрішніх справ України про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У липні 2018 року адвокат позивачки звернувся до Департаменту інформатизації МВС України з проханням унести відомості до персонально-довідкового обліку щодо ОСОБА_1 про непритягнення її до кримінальної

відповідальності або повідомити, у якій спосіб вказані відомості можуть бути внесені до персонально-довідкового обліку єдиної інформаційної системи МВС України. На обґрунтування своїх вимог адвокат надав письмову відповідь слідчого Шевченківського відділення поліції Дніпровського ВП ГУНП в Запорізькій області від 20.06.2018, у якій на адвокатський запит було повідомлено, що після повернення справи для проведення додаткового розслідування ОСОБА_1 не пред'являлася підозра у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення, тому вона не має статусу підозрюваної чи обвинуваченої у кримінальному провадженні та не притягується до кримінальної відповідальності.

Листом від 15.01.2019 Департамент інформатизації МВС України надав адвокату відповідь про те, що Департамент не наділений повноваженнями самостійно вносити зміни в облікові документи або вилучати їх, тому відомості щодо процесуального статусу ОСОБА_1 у кримінальній справі і кримінальному провадженні можуть бути внесені тільки після отримання відповідного процесуального рішення від слідчого органу досудового розслідування, у провадженні якого знаходиться справа, або рішення суду.

Уважаючи протиправною відмову Департаменту інформатизації МВС України у внесенні відповідних змін до персонально-довідкового обліку єдиної інформаційної системи МВС України, ОСОБА_1 звернулася з цим адміністративним позовом до суду.

Ухвалою Запорізького окружного адміністративного суду від 16 липня 2019 року позовну заяву в частині вимог про визнання протиправними дій Департаменту інформатизації МВС України щодо видачі довідки від 28.02.2018 серії ІАА №0472107 повернуто позивачці з мотивів пропуску строку звернення до суду та визнання неповажними наведених ОСОБА_1 підстав для його поновлення. Іншою ухвалою від 16 липня 2019 року Запорізький окружний адміністративний суд відкрив провадження в адміністративній справі за рештою позовних вимог.

Ухвалою Запорізького окружного адміністративного суду від 12 вересня 2019 року, залишеною без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду від 15 січня 2020 року, закрито провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 238 Кодексу адміністративного судочинства України та роз'яснено позивачці, що спір, за вирішенням якого вона звернулася до адміністративного суду, не підлягає судовому розгляду за правилами будь-якого судочинства.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково. Скасував рішення судів першої та апеляційної інстанцій, справу направив до суду першої інстанції для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Повноваження Департаменту інформатизації МВС України щодо формування персонально-довідкового обліку як інформаційного ресурсу єдиної інформаційної системи МВС України, забезпечення контролю процесів його наповнення та використання, а також надання інформаційних послуг юридичним і фізичним особам закріплені у Положенні про Департамент інформатизації Міністерства

внутрішніх справ України, затвердженому наказом Міністерства внутрішніх справ України від 31.01.2018 №70.

У свою чергу порядок формування, ведення, використання персонально-довідкового обліку та доступу до його відомостей визначено, зокрема, Інструкцією про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України, затвердженою наказом МВС України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 23.08.2002 №823/188 (далі – Інструкція), Положенням про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 №1024, та Порядком доступу до відомостей персонально-довідкового обліку єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, затвердженим наказом МВС України від 29.11.2016 №1256 (далі – Порядок №1256).

Вказаними нормативно-правовими актами регламентовано порядок наповнення відповідних баз даних Департаментом інформатизації МВС України, визначено підстави і умови внесення відомостей стосовно осіб, яким повідомлено про підозру в учиненні кримінального правопорушення, та осіб, яких засуджено за вчинення кримінального правопорушення, встановлено перелік відомостей, що надаються за зверненнями державних органів, які здійснюють правоохоронні функції, судів усіх рівнів, органів державної влади і місцевого самоврядування, а також фізичних осіб.

Так, з дотриманням вимог законодавства про звернення громадян та захист персональних даних на запит фізичної особи надаються відомості з персонально-довідкового обліку у формі довідки, яка залежно від обсягу запитуваної особою інформації може містити відомості про: відсутність (наявність) судимості; притягнення до кримінальної відповідальності, відсутність (наявність) судимості або обмежень, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України (пункт 2 розділу V Порядку №1256).

Згідно з пунктом 14 розділу V Порядку №1256 у разі незгоди з відомостями, що надані в довідці, заявник може надати до Департаменту інформатизації МВС України офіційні документи (вирок суду, довідку з місць позбавлення волі тощо) для внесення відповідних змін до персонально-довідкового обліку.

Крім того, слід враховувати, що відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, є інформацією про фізичну особу (персональними даними) (частина перша статті 11 Закон України від 02.10.1992 №2657-XII «Про інформацію», абзац десятий статті 2 Закону України від 01.06.2010 №2297-VI «Про захист персональних даних»).

Положеннями Закону України «Про захист персональних даних», який поширюється на діяльність з обробки персональних даних, обумовлено, що персональні дані мають бути точними, достовірними та оновлюватися в міру потреби, визначеної метою їх обробки, склад та зміст персональних даних мають бути відповідними, адекватними та ненадмірними стосовно визначеної мети їх обробки (стаття 6); суб'єкт персональних даних має право пред'являти

вмотивовану вимогу щодо зміни або знищення своїх персональних даних будь-яким володільцем та розпорядником персональних даних, якщо ці дані обробляються незаконно чи є недостовірними; звертатися із скаргами на обробку своїх персональних даних до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до суду (стаття 8).

Виходячи з цього, інформація про ОСОБА_1, яка міститься у персонально-довідковому обліку єдиної інформаційної системи МВС України, становить її персональні дані, обробка яких, зокрема шляхом внесення змін до персонально-довідкового обліку, здійснюється Департаментом інформатизації МВС України в порядку, визначеному Інструкцією і Порядком №1256.

Таким чином, з огляду на предмет цього спору і його суб'єктний склад, Колегія суддів дійшла висновку, що ОСОБА_1 правильно звернулася до суду адміністративної юрисдикції, вважаючи, що оскаржуваними діями відповідача як суб'єкта владних повноважень і розпорядника персональних даних порушені її права та законні інтереси. Водночас адміністративний суд на підставі встановлених обставин справи мав перевірити правомірність відмови відповідача у внесенні відповідних змін до персонально-довідкового обліку єдиної інформаційної системи МВС України щодо ОСОБА_1, розглянувши справу по суті позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2021 року у справі № 280/2863/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102080459>.

4. Про визначення в тендерній документації такого кваліфікаційного критерію, як наявність працівників відповідної кваліфікації

Закон України «Про публічні закупівлі» не передбачає можливості висунення замовником вимог щодо назв посад, натомість він передбачає виключно можливість підтвердження кваліфікації, тобто висунення вимог щодо навичок, освіти й досвіду. Положення частини третьої статті 16 вказаного Закону передбачають можливість установа такого кваліфікаційного критерію, як наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання і досвід, проте назва професії не може слугувати виключним аргументом щодо підтвердження необхідного знання і досвіду

13 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Антимонопольного комітету України на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 29 травня 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 21 липня 2020 року у справі № 640/2725/20 за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Ростдорстрой» до Антимонопольного комітету України (постійно діюча адміністративна колегія Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері державних закупівель), за участі третіх осіб про визнання протиправним і скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ Сіногідро Корпорейшн Лімітед через електронну систему закупівель до Антимонопольного комітету України було подано скаргу від 29 грудня 2019 року щодо порушення Службою автомобільних доріг у Дніпропетровській області порядку проведення процедури закупівлі. У цій скарзі Скаржник повідомляв про ряд допущених, на його думку, порушень і просив зобов'язати Замовника скасувати рішення про допуск ТОВ Автомагістраль-Південь та ТОВ Ростдорстрой.

ТОВ Сіногідро Корпорейшн Лімітед зазначало, що тендерні пропозиції позивача і ТОВ Автомагістраль-Південь не відповідають умовам тендерної документації Замовника, а саме: Додаток 2 тендерної документації включає інформацію про вимогу щодо наявності працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід, зокрема, 10 механізаторів.

Проте, відповідно до довідки про наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання і досвід від 29 жовтня 2019 року, наданої у складі пропозиції позивача, міститься інформація виключно про 1 механізатора, який вказаний у пункті 21 зазначеної довідки. Тобто позивач, на думку скаржника, документально не підтвердив відповідну кваліфікацію працівників.

За результатами розгляду скарги постійно діючою адміністративною колегією Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель було прийнято рішення від 23 січня 2020 року.

З таким рішенням позивач не згоден, вбачає його незаконним і таким, що належить скасувати у судовому порядку. ОЦІНКА СУДУ

Ключовим питанням у цій справі є відповідність тендерної пропозиції ТОВ «Ростдорстрой» тендерній документації Служби автомобільних доріг у Дніпропетровській області.

Відповідно до частини першої статті 1 Закону України «Про публічні закупівлі», тендерна документація – документація щодо умов проведення публічних закупівель, що розробляється та затверджується замовником і оприлюднюється для вільного доступу на веб-порталі Уповноваженого органу та авторизованих електронних майданчиках. Тендерна пропозиція – пропозиція щодо предмета закупівлі або його частини (лота), яку учасник подає замовнику відповідно до вимог тендерної документації.

Відповідно до статті 16 Закону замовник вимагає від учасників подання ними документально підтвердженої інформації про їх відповідність кваліфікаційним критеріям. Замовник установлює один або декілька кваліфікаційних критеріїв, зокрема, наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід.

Колегія суддів Верховного Суду вказала, що Додаток 2 до тендерної документації Замовника містить вимоги щодо наявності в учасника торгів певного обладнання та працівників. Інформація про наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід, мала бути подана у вигляді таблиці, в якій передбачено надання інформації про найменування посад, освіти, стаж і досвід. Зокрема, цією таблицею передбачено наявність мінімум 10 осіб визначених

як «механізатори». Позивачем було подано довідку, в якій зазначено про наявність, зокрема, машиністів котка, автогрейдера та бульдозера, трактористів та водіїв, тобто працівників, які обслуговують машини, відомості про наявність яких подано в іншій частині документації.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що Закон України «Про публічні закупівлі» взагалі не передбачає можливості висунення замовником вимог щодо назв посад, натомість, передбачає виключно можливість підтвердження кваліфікації, тобто висунення вимог щодо навичок, освіти і досвіду. При цьому, положення частини третьої статті 16 Закону передбачають можливість встановлення такого кваліфікаційного критерію як наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання і досвід. Назва професії не може слугувати виключним аргументом щодо підтвердження необхідного знання і досвіду.

Верховний Суд відхилив доводи відповідача про те, що посада «механізатор» є самостійною, і не може ототожнюватись із посадою, зокрема, машиніста.

В цьому аспекті Верховний Суд погоджується з висновком суду апеляційної інстанції, що згідно Класифікатора професій ДК 003:2010, затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 року №327, передбачена лише посада «Механізатор (докер-механізатор) комплексної бригади на навантажувально-розвантажувальних роботах» код КП 8333, код ЗКППТР 14444, яка належить до професійного угруповання «Машиністи кранів, лебідок та подібних установок». Окремо посада «механізатор» відсутня в Класифікаторі професій ДК 003:2010. Отже, «механізатор» - загальна назва, що включає в собі декілька спеціальностей.

У справі встановлено, що позивач у складі тендерної пропозиції надав довідку про наявність 9 механізаторів, а також про працівника ОСОБА_1, який відповідно до наказу про прийняття на роботу, є водієм навантажувача. ОСОБА_1 як і всі інші працівники, визначені позивачем в Інформації про наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід, згідно наказів про прийняття на роботу працюють у відділі головного механіка.

Враховуючи наведене Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про відповідність тендерної пропозиції позивача тендерній документації Замовника, та необхідність скасування оскаржуваного рішення відповідача у зв'язку з цим.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 грудня 2021 року у справі № 640/2725/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101899020>.

5. Про перевірку належності до громадянства України в межах процедури оформлення та видачі паспорта громадянина України

Положення Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 302, не містять вимог щодо самостійного ініціювання органом ДМС у разі відсутності факту встановлення належності особи до громадянства України процедури

встановлення належності до громадянства України та ухвалення рішення органом ДМС за наслідками розгляду вказаного питання в межах процедури оформлення та видачі паспорта громадянина України згідно з вказаним Порядком, окрім вимог щодо здійснення перевірки факту такої належності

23 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якого діє адвокат Шевчук К.М. на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 18 травня 2021 року у справі № 420/3107/20 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області в особі територіального підрозділу Суворовського районного відділу у місті Одесі Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 з 1987 року постійно перебуває на території України. 28 квітня 1990 року ОСОБА_1 одружився з громадянкою ОСОБА_2.

14 червня 2005 року позивач звернувся до Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області із заявою про встановлення факту постійного проживання на території України з 1987 року по час звернення до суду.

24 червня 2005 року Вознесенський міськрайонний суд Миколаївської області ухвалив рішення у справі № 2-1382/2005, яким встановив факт постійного проживання ОСОБА_1, який народився в м. Тбілісі, на території України з 1987 року по теперішній час. Рішення набрало законної сили 26 липня 2005 року.

29 січня 2020 року позивач звернувся до Суворовського РВ у м. Одеса ГУ ДМС України в Одеській області із заявою про встановлення особи з метою подальшого документування паспортом України.

13 березня 2020 року позивач отримав повідомлення від Суворовського РВ у м. Одеса ГУ ДМС України в Одеській області від 12 березня 2020 року, відповідно до якого особу ОСОБА_1 встановлено, але не встановлено належності до громадянства України, у зв'язку із чим відмовлено у видачі паспорта громадянина України.

На думку позивача, період постійного проживання з 1987 року по 2005 рік є визнаним юридичним фактом рішенням Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області, включає в себе 24 серпня 1991 року, що є підставою для встановлення належності до громадянства України позивача та оформлення паспорта громадянина України, що безпідставно залишено поза увагою відповідачем.

ОЦІНКА СУДУ

Спірне питання у справі полягало у наявності обов'язку у органу ДМС прийняти рішення про встановлення належності особи до громадянства України у межах процедури оформлення та видачі паспорту громадянина України, визначеній пунктами 18, 43 Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина

України затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 302 (далі – Порядок № 302).

Зі змісту конструкції положень пунктів 18 та 44 Порядку № 302, який прийнято на виконання Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» № 5492-VI, слідує, що у межах процедури оформлення (у тому числі замість втраченого або викраденого), обміну та видачі паспорта громадянина України територіальний орган/територіальний підрозділ ДМС за відсутності в ДМС інформації про належність особи до громадянства України проводить перевірку факту належності особи до громадянства України. Така перевірка здійснюється шляхом, зокрема, перевірки даних обліків територіальних органів/територіальних підрозділів ДМС про встановлення належності особи до громадянства України, надіслання до МЗС запитів щодо набуття особою громадянства України, перебування на постійному/тимчасовому консульському обліку.

Натомість рішення про встановлення або оформлення належності особи до громадянства України приймається керівником територіального органу Державної міграційної служби України або його заступником за результатами розгляду поданих заявником документів в межах процедури, встановленої Порядком провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень, затвердженого Указом Президента України від 27 березня 2001 року № 215 (далі – Порядок № 215), який прийнято з метою організації виконання Закону України «Про громадянство» № 2235-III.

Тобто Порядок № 215 та Порядок № 302 визначають окремі процедури щодо встановлення, оформлення та перевірки належності до громадянства України, прийняття до громадянства України та відповідно оформлення (у тому числі замість втраченого або викраденого), обміну та видачу паспорта.

Крім того, пунктом 43 Порядку визначено виключно процедуру встановлення особи (у разі неподання особою, яка досягла 18-річного віку, документів з фотокартками). Положення Порядку № 302 не містять вимог щодо самостійного ініціювання органом ДМС, у разі відсутності факту встановлення належності особи до громадянства України, процедури встановлення належності до громадянства України та прийняття рішення органом ДМС за наслідками розгляду вказаного питання в межах процедури оформлення та видачі паспорта громадянина України згідно вказаного Порядку, окрім як вимог щодо здійснення перевірки факту такої належності.

Колегія суддів погоджується із доводами касаційної скарги про те, що як Порядком № 215 так і Порядком № 302 передбачено проведення органом ДМС перевірки належності до громадянства України у межах процедури оформлення та видачі паспорту громадянина України, так і окремо від неї, за умови подання відповідної заяви згідно пункту 16 Порядку № 215, однак, у цьому випадку органом ДМС здійснюється саме перевірка факту належності до громадянства України, натомість рішення про встановлення або оформлення належності особи

до громадянства України приймається органом ДМС в межах процедури, встановленої Порядком № 215.

Водночас із заяви ОСОБА_1 від 29 січня 2020 року слідує, що останній не звертався до ГУ ДМС в Одеській області з метою перевірки належності до громадянства України як то передбачено пунктом 16 Порядку № 215, а просив встановити його особу для подальшого документування паспортом громадянина України.

Запроваджена законодавцем процедура встановлення належності до громадянства України не є суто формальною, а є визначальною для подальшого документування особи паспортом громадянина України. За результатами розгляду заяви особи про встановлення належності до громадянства України у разі підтвердження наявності фактів, з якими Закон пов'язує належність особи до громадянства України, органом ДМС приймається рішення про встановлення або оформлення належності особи до громадянства України. Отже, факт належності до громадянства України встановлюється органом ДМС саме в межах Порядку № 215, а не Порядку № 302.

Згідно статті 13 Закону № 5492-VI документом, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, є, зокрема, паспорт громадянина України. Пунктом 120 розділу V Порядку № 215 встановлено, що особам, які проживають в Україні і стосовно яких прийнято рішення про встановлення їх належності до громадянства України відповідно до пунктів 1 - 3 частини першої статті 3 Закону 2235-III, територіальні підрозділи Державної міграційної служби України видають відповідні документи, які підтверджують громадянство.

Таким чином, отриманню позивачем паспорта громадянина України передують проходження ним процедури встановлення належності до громадянства України.

Верховний Суд зазначив, що органом ДМС не було створено перешкод позивачу для проходження процедури встановлення належності до громадянства України чи відмовлено у прийнятті заяви про встановлення такої належності. При цьому, позивач до органу ДМС із заявою про встановлення його належності до громадянства України та відповідним пакетом документів, як то передбачено пунктом 8 розділу II Порядку № 215 не звертався. Натомість позивачу було роз'яснено право повторного звернення відповідно до пункту 38 Порядку № 302 до територіального органу ДМС із повторною заявою про оформлення та видачу паспорта.

Відтак, позивач не позбавлений права повторно звернутися до органів ДМС України із заявою про оформлення паспорта громадянина України, як і не обмежений у праві звернутися до органу ДМС із заявою про встановлення належності до громадянства України про що йдеться в оскаржуваному Висновку, при цьому органом ДМС у відповідності до Порядку № 302 проведено процедури встановлення особи позивача та прийнято відповідний висновок.

З урахуванням вищевикладеного та за встановлених обставин цієї справи, Верховний Суд дійшов висновку, що пунктами 18 та 43 Порядку № 302 не встановлено обов'язку органу ДМС самотійно ініціювати та здійснювати

процедуру встановлення належності до громадянства України оскільки така процедура здійснюється саме в межах порядку № 215.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 грудня 2021 року у справі № 420/3107/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102229417>.

6. Про реалізацію повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, визначених у статті 10 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»

Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, визначені у статті 10 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», жодним чином не можуть нівелювати норми спеціального законодавства, тобто Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», у якому передбачений вичерпний перелік підстав для звернення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до суду.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини не наділений повноваженнями на звернення до суду з позовом щодо оскарження нормативно-правового акта

22 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва від 10 червня 2021 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 14 вересня 2021 року у справі № 640/4083/21 за позовом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до Міністерства юстиції України, за участю Генерального прокурора, про визнання протиправним та нечинним наказу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

22 квітня 2020 року Кабінетом Міністрів України прийнято постанову № 305 "Про запровадження експериментального проекту щодо платної послуги з надання поліпшених побутових умов та харчування особам, узятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби".

На виконання пункту 2 вказаної постанови відповідачем розроблено Порядок проведення експериментального проекту щодо платної послуги з надання поліпшених побутових умов та харчування особам, узятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – Порядок), затверджений наказом Міністерства від 06 травня 2020 року № 1587/5 (із змінами, внесеними згідно з наказами Мін'юсту від 20 липня 2020 року № 2465/5 та від 27 липня 2020 року № 2556/5) та зареєстрований в Мін'юсті 06 травня 2020 року за № 405/34688.

Вважаючи норми Порядку такими, що не відповідають правовим актам вищої юридичної сили, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як суб'єкт

правовідносин, у яких буде застосовано наказ Міністерства від 06 травня 2020 року № 1587/5 звернувся до суду з вимогою про визнання його нечинним.

ОЦІНКА СУДУ

У справі, що розглядається, позивачем є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, а відповідачем – Мін'юст. За змістом правових норм КАС України до адміністративного суду за зверненням суб'єкта владних повноважень може бути подано позов лише у випадку спору між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень, а також коли право звернення до суду з позовом до іншого суб'єкту владних повноважень надано такому суб'єкту законом.

Велика Палата Верховного Суду у постановках від 04 грудня 2019 року у справі №826/6233/17 та від 13 листопада 2019 року у справі № 826/3115/17 зазначала, що за загальним правилом один орган державної влади не може звертатися з позовом до іншого органу, бо це означатиме позов держави до неї самої. Винятком є компетенційний спір. Втім, хоча формально цей спір вирішується у позовному провадженні, по суті це не є спором про право. Натомість у такому судовому процесі суд дає тлумачення законодавства, роз'яснюючи межі компетенції органів.

При цьому під компетенційним спором слід розуміти спір між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління (публічної адміністрації), у тому числі - делегованих повноважень. Особливість судового розгляду компетенційних спорів зумовлена необхідністю вирішення питання про те, чи належним чином реалізована компетенція відповідача та чи не порушена при реалізації повноважень відповідача компетенція позивача. Також для звернення до адміністративного суду суб'єкт владних повноважень як позивач повинен відповідати основним умовам, а саме: такий суб'єкт має бути наділений повноваженнями для звернення до суду.

Перевіряючи наявність повноважень у позивача для звернення до суду з цим позовом, слід зазначити про таке.

В силу частини статті 5 КАС України суб'єкти владних повноважень мають право звернутися до адміністративного суду виключно у випадках, визначених Конституцією та законами України.

Відповідно до статті 101 Конституції України парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Приписами частини першої статті 10 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» обумовлено, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини у рамках здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина та захистом прав кожного на території України і в межах її юрисдикції запобігає будь-яким формам дискримінації та здійснює заходи щодо протидії дискримінації, а саме звертається до суду із заявами про дискримінацію з метою захисту суспільних інтересів та особисто або через свого представника бере участь у судовому процесі у випадках та порядку, встановлених законом.

Згідно з частиною другою статті 264 КАС України право оскаржити нормативно-правовий акт мають особи, щодо яких його застосовано, а також особи, які є суб'єктом правовідносин, у яких буде застосовано цей акт.

Звертаючись з цим позовом, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини вказав, що являється суб'єктом правовідносин, у яких буде застосовано оскаржуваний наказ Міністерства і відповідно має право на його оскарження та, відповідно, звернення до суду.

Статтю 13 Закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин (далі – Закон № 776/97-ВР) встановлені вичерпні права Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Пунктом 3 частини першої цієї правової норми передбачено право на звернення до Конституційного Суду України з поданням: про відповідність Конституції України законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, які стосуються прав і свобод людини і громадянина; про офіційне тлумачення Конституції України.

Крім того пунктом 10 частини першої статті 13 Закону № 776/97-ВР передбачено право Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з метою захисту прав і свобод людини і громадянина особисто або через свого представника в установленому законом порядку: звертатися до суду про захист прав і свобод осіб, які через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права і свободи; брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за його позовами (заявами, клопотаннями (поданнями)); вступати у справи, провадження в яких відкрито за позовами (заявами, клопотаннями (поданнями) інших осіб, на будь-якій стадії їх судового розгляду; ініціювати незалежно від його участі у судовому провадженні перегляд судових рішень.

Також за приписами пунктів 11, 12 частини першої статті 13 Закону № 776/97-ВР Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має право: направляти у відповідні органи акти реагування Уповноваженого у разі виявлення порушень прав і свобод людини і громадянина для вжиття цими органами заходів; перевіряти стан додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами, в тому числі тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, здійснюють виконання судових рішень, вносити в установленому порядку пропозиції щодо поліпшення діяльності таких органів у цій сфері.

Наведене свідчить про відсутність абсолютного права звернення до суду з оскарженням нормативно-правового акту, оскільки в Законі № 776/97-ВР чітко креслено можливі інструменти реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Відповідно до статті 15 Закону № 776/97-ВР актами реагування Уповноваженого щодо порушень положень Конституції України, законів України,

міжнародних договорів України стосовно прав і свобод людини і громадянина є конституційне подання Уповноваженого та подання Уповноваженого до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб.

Конституційне подання Уповноваженого - акт реагування до Конституційного Суду України щодо вирішення питання про відповідність Конституції України (конституційності) закону України чи іншого правового акта Верховної Ради України, акта Президента України та Кабінету Міністрів України, правового акта Автономної Республіки Крим; офіційного тлумачення Конституції України.

Подання Уповноваженого - акт, який вноситься Уповноваженим до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовим і службовим особам для вжиття відповідних заходів у місячний строк щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина.

Верховний Суд зауважив, що посилання на положення статті 10 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» жодним чином не можуть нівелювати норми спеціального законодавства, тобто Закону № 776/97-ВР, в якому передбачений вичерпний перелік підстав для звернення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до суду.

Таким чином, Верховний Суд дійшов висновку, що ця справа не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства України.

При цьому у цій справі поняття спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства слід тлумачити як поняття, що стосується спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, а також спорів, які взагалі не підлягають судовому розгляду. А тому такий спір між державними органами не може бути вирішений у судах жодної юрисдикції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 грудня 2021 року у справі № 640/4083/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102127349>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за грудень 2021 року / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду; правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2021. – 49 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua